

*Katolícky
mesočník*

10

1989

Úmysly Apoštolátu modlitby:

Október:

ZA KANDIDÁTOV NA KŇAZSTVO A REHOĽNÝ ŽIVOT, ZVLÁŠŤ ZA TÝCH, ČO SA PRIPRAVUJÚ VYKONÁVAŤ SLUŽBU V MLADÝCH CIRKEVNÝCH SPOLOČENSTVÁCH

Srdce Ježišovo, posilňuj misionárov a požehnávaj ich apoštolát!

November:

ZA MLADÉ ŠTÁTY, PREDOVŠETKÝM V AFRIKE, ABY S POMOCOU ROZVINUTEJŠÍCH KRAJÍN DOSIAHLI PRAVÝ POKROK A NAPLNO VYUŽILI SVOJE PRÍRODNÉ BOHATSTVO

Srdce Ježišovo, prijmi do svojej slávy všetkých zosnulých kňazov, rehoľníkov a rehoľníčky!

Z O B S A H U :

str.

Z domova:

Ako si predstavujeme novú ústavu	3
Otvorený list kardinála Tomáška	5
Rozhovor s ThDr. J. Zvěřinom o aktualitách v Cirkvi	6
Kresťan - človek apolitický?	7

Zo sveta:

Kard. Ratzinger o rešpektovaní autority	9
Vatikán, Maďarsko	10
NDR, ZSSR	11
Albánsko, Juhoslávia, Poľsko	12

Na štúdium:

Právna situácia katolíckej Cirkvi v Poľsku	13
Prejav Alexandra Solženicyna	20

MODLITBA K MÁRII /bl. Miguel Augustin Pro/

Dovoľ, nech trávim svoj život u Teba, moja Matka, a nech u Teba vytrvám, v smutnej osamelosti a v Tvojich hlbokých bolestiach. Daj, nech pociťujem vo svojej duši bolestný plač Tvojich očí a trpkosť Tvojho srdca.

Nedávaj mi na cestu nežné šťastie Petlehema ani radosti, ktoré si prežívala v chudobnom nazaretskom domčeku, pretože bol s Tebou Pán, ani anjelské plesanie pri Tvojom slávnom nanebovzatí.

Nie, daj mi výsmech a rúhanie Kalvárie, daj mi účasť na horkom utrpení a smrti svojho Syna, účasť na pohrdaní, hanbe a potupe kríža. Túžim, aby som smel u Teba vytrvať vzpriamený ako Ty, sedembolestná Paana. Nech sa môj duch posilňuje Tvojimi slzami, moja obeta nech sa rozniecuje Tvojimi mukami, moje srdce nech vytrvá v Tvojej osamelosti, celé moje bytie nech je obetované z lásky k môjmu Bohu a Tvojmu Bohu.

"Srdce čisté majú tí, ktorí pohrdajú pozemskými márnosťami a hľadajú statky v nebi."
sv. František z Assisi

NOVÁ ÚSTAVA - VÝZVA A DISKUSIA

Na novej ústave je nové predovšetkým to, že bude predložená ku všetľudovej diskusii. Je síce otázne, akou formou sa k jej návrhu bude môcť vyjadriť "všetok ľud", ale v každom prípade je to výzva i pre veriacich kresťanov. Zásadné katolícke stanovisko vyslovil otec kardinál Tomášek v liste prezidentovi republiky /9.6/ a dostal kladnú odpoveď /21.6./ - viď NaS 3/89, s.23-26. Poveril expertov z oblasti teológie a kanonického práva a československého práva úlohou toto stanovisko rozpracovať.

Pretože sa blíži termín všetľudovej diskusie, pripravili sme pre čitateľov stručný prehľad niektorých katolíckych názorov v tomto zatial' predbežnom štádiu. Má slúžiť k poučeniu a zodpovednému uvažovaniu o prípadnom vyjadrení jednotlivcov a skupín k základnému dokumentu nášho právneho poriadku. Aj keď určí len hlavné zásady, bude však cez ďalšie zákony a normy ovplyvňovať aj náš každodenný život.

Všeobecné úvahy

A. Cirkev je spoločenstvo veriacich kresťanov, ktorí sa snažia žiť podľa Kristovho evanjelia a plniť vo svete jeho poslanie. Cirkev nie je mocenskopolitický útvar ani záujmová spoločnosť, tým menej skupina profesionálov a koncesii "uspokojovať náboženské potreby".

B. Ani vznik a existencia katolíckej cirkvi nie je závislá na vôli svetskej moci. Cirkev je autonómnu v celej náplni svojho života a sama určuje jeho poriadok svojím kanonickým právom.

C. Kompetenciu štátneho práva rešpektuje cirkev v oblasti jemu vlastnej v plnej šírke. Len si vyhradzuje právo kritiky z hľadiska morálky a základných ľudských práv. Rovnako považuje za právo a povinnosť obhajovať samu seba ako celok aj svojich veriacich v náboženskej oblasti.

D. Doterajší právny poriadok ČSSR, počínajúc ústavou, tvoril základňu pre politiku zámerného potlačovania práv viery, diskriminácie veriacich a manipulovania cirkevného vedenia. V tomto ohľade je potrebné ho zásadne prestavať.

E. Štát nie je absolútne najvyšší tvorca práva. Meradlom správnosti pozitívnych noriem je všetľudská morálka, vyjadrená okrem iného v biblickom Desatore, a prirodzené právo. Výrazom a konkretizáciou týchto metanoriem sú medzinárodné paktý a dokumenty, stanovujúce ľudské a občianske práva. O ne sa opierajú nasledujúce formulácie jednotlivých podnetov k ústave.

F. Základnou zásadou demokracie je rovnosť všetkých občanov v právach a povinnostiach. Tým je vylúčené jeďnak privilegované, ako aj len tolerované postavenie niektorej skupiny občanov. To musí platiť taktiež pre cirkev a jej členov.

G. Keď sa naša cirkev hlási o svoje práva, je v tom vždy mlčky ob-siahnuté, že je aj za podobné požiadavky iných cirkví a náboženských spoločností a tiež všetkých veriacich i neveriacich občanov.

H. Je zrejmé, že sloboda cirkvi je závislá od stupňa slobody celej spoločnosti. Vzhľadom k svojmu nepolitickému charakteru zachováva cirkev zdržanlivosť voči politickej sfére, pokiaľ nejde o súvislosť s náboženským životom. Tým však nie je obmedzená sloboda katolíckych veriacich mať a prejavovať svoje názory na politickú problematiku.

Jednotlivo k ústave

1. Vedúca úloha politickej strany, ktorá má v programe snažiť sa o zánik náboženstva a vyžaduje od svojich členov ateistické presved-

čenie, vylučuje veriach občanov z reálneho vplyvu na politické dia-
nie. Vďaka tomu mohli vzniknúť diskriminačné zákony a prax vedúca aj
za ich medze.

V rámci demokratizácie je treba vytvoriť štruktúru štátu v pravom
slova zmysle demokratického a právneho, s nezávislými kontrolnými a
odvolacími inštanciami.

2. Výlučná nadvláda marxisticko-leninskej ideológie v kultúre, vz-
delaní a výchove, s bojovým zahrotením proti náboženstvu ako škodli-
vému prežitku, je v rozpore nielen so slobodou bádania, ale i s prá-
vom rodičov na výchovu svojich detí podľa vlastného presvedčenia.

Návrh textu článku Ústavy:

"Nikomu nesmie byť upierané právo na slobodu myslenia, hľadania
pravdy, kultivácie dobra a pestovania krásy v duchu najlepších tradi-
cií európskej civilizácie."

"Rodičia majú právo rozhodovať o náboženskej a mravnej výchove svo-
jich detí."

3. V záujme dobrého občianskeho spolužitia a prosperity spoločnosti
a v záujme mieru medzi národmi je nutné prekonávať negatívne tenden-
cie vo vzťahoch medzi jednotlivcami a skupinami.

Návrh:

"Vyvolávať alebo podporovať nepriateľstvo a nenávisť z dôvodov ná-
boženského či iného presvedčenia je zakázané."

4. Ani politika, ani kultúra sa neobídu bez širokej slobody preja-
vu, zhromažďovania sa a združovania sa pre všetkých, teda i pre ve-
riach občanov.

Formulovať články o týchto slobodách tak, aby ďalšie zákonné a
a podzákonné normy nemohli túto bytostne demokratickú slobodu nahlo-
dať až anulovať.

5. K výsostným právam ľudskej osoby patrí sloboda riešiť najzávaž-
nejšie otázky a zameranie života na vlastnú zodpovednosť.

Návrh:

"Nikto nesmie byť podrobený akémukoľvek donucovaniu, ktoré by na-
rušovalo jeho slobodu vyznávať alebo prijať náboženstvo, vieru alebo
svetový názor podľa vlastnej voľby."

6. Veriaci občan nemá byť závislý na tom, čo z náboženského života
mu dovolí alebo zakáže výkonná moc štátu.

Návrh:

"Každý má právo vyznávať podľa vlastnej voľby vieru a prejavovať ju
sám alebo s inými, verejne alebo súkromne bohoslužbou a náboženskými
úkonmi, vyučovaním a šírením, životom podľa svojho svedomia a službou
lásky k blížnemu."

7. Ak majú všetci občania mravnú povinnosť prispievať podľa svo-
jich schopností k dobru spoločnosti, potrebujú dostať náležité pred-
poklady a možnosti, a to bez diskriminácie z dôvodu viery.

Návrh:

"Náboženská vieru nesmie byť dôvodom pre odopieranie práva na vz-
delanie a na výkon povolania alebo na uplatnenie v kultúre a vo ve-
rejnóm živote."

8. Ani v mimoriadnych situáciách človek nestráca ľudskú dôstojnosť
a minimum práv.

Návrh:

"Práva na ochranu zdravia, práva petičného a práva žiť podľa svojho náboženstva nemôže byť občan zbavený ani súdnym výrokom."

9. Veriaci občan sa môže ocitnúť v situácii, kedy sa od neho vyžaduje niečo, čo mu zakazuje jeho viera alebo svedomie.

Stanoviť zásadu pre aplikáciu zákonných noriem:

"Keď sa plnenie občianskej povinnosti dostane do rozporu s náboženským presvedčením, bude umožnené náhradné plnenie."

10. Nielen veriaci ako jedinci, ale taktiež ich štrukturované spoločenstvá majú byť výslovne uznané za rovnoprávne zložky občianskej spoločnosti a majú byť chránené zákonom.

Návrh:

"Cirkvi a náboženské spoločnosti majú právo existovať, organizovať sa a pôsobiť slobodne podľa vlastných zákonov. Sú pod ochranou štátu rovnako ako iné významné zložky spoločnosti. Nesmie im byť bránené plniť svoje poslanie verejne."

Poznámka: Je treba pripomenúť, že podnety k novej ústave sa týkajú len bodov zásadnej dôležitosti, ktoré určujú smer tvorby ďalších zákonov. Právna úprava pomeru štátu k cirkvám bude musieť rozvinúť celú zložitú problematiku až do podrobných ustanovení. K tejto téme chceme priniesť samostatnú informáciu.

/Príloha k IOC č.10/89/

OTVORENÝ LIST KARDINÁLA TOMÁŠKA
vládnym činiteľom a občanom ČSSR

Obraciam sa na Vás všetkých s naliehavou výzvou k pokoju.

V dobe, kedy sa Európou a svetom šíri vlna dobrej vôle urovnávať spory, v našej spoločnosti narastá nebezpečné napätie. Vyrástlo z rozporu medzi dvojakým poňatím našej spoločnosti.

Na jednej strane sa stále viac občanov uchádza, najnovšie petíciou "Niekoľko viet", o svoj podiel demokratickej zodpovednosti za stav spoločnosti, a to i za cenu osobných obetí. Na druhej strane zodpovední činitelia zdôrazňujú svoju zodpovednosť za štát a za verejný poriadok i za cenu použitia mocenských prostriedkov.

To ma naplňa veľkou starosťou spolu s mnohými inými občanmi. Ako hlásateľ pokoja mám povinnosť varovať pred násilím. Nie je mojou úlohou vytvárať politické koncepcie, ale musím upozorniť na to, že ako zásadné východisko vidím len jediné: otvorený dialóg. Nie je správne predpokladať, že druhej strane chýba záujem o spoločné dobro všetkých. Na tomto základe je možné zísť sa k partnerskému jednaniu. Radšej hneď, skôr než snáď dôjde k niečomu, čo si nikto nepraje.

Ak môže katolícka cirkev, vo svojej podstate nezávislá na akejkoľvek politickej ideológii, nejakým spôsobom prispieť k riešeniu tejto situácie, som pripravený ponúknuť svoje služby.

V nádeji, že evanjeliový duch nenásilia prevládne nad duchom násilia a pomsty, prosím Boha a nášho spoločného Otca o požehnanie a pokoj v našej krajine.

V Prahe 4. augusta 1989.

František kardinál Tomášek
arcibiskup pražský

Federálnej vláde Československej socialistickej republiky, Praha
Ústrednému výboru Komunistickej strany Československa, Praha
Verejným komunikačným prostriedkom

ROZHOVOR S ThDr. J. ZVĚŘINOM O AKTUALITÁCH V CIRKVI

Red.: Pater, iste nás môžete informovať o významných katolíckych podujatiach v uplynulých mesiacoch?

Zv.: Áno, v poslednej dobe boli tri mládežnícke stretnutia:

- v Pécsi európske stretnutie mládeže východ-západ, organizované ekumenickou komunitou v Taizé. Dlhobolo v Maďarsku žiadne hnutie mládeže pre strach a iné príčiny. Stretnutie v Pécsi prekvápilo všetkých dobrou organizáciou a duchovnou atmosférou. V samizdatoch boli už uverejnené podrobnejšie správy o ňom.

- v Santiago de Compostela IV. medzinárodné stretnutie mládeže so Sv. Otcom bolo ešte veľkolepejšie čo do počtu účastníkov aj programu. Veď Maďari nemohli mať takú skúsenosť ako Západniari alebo ako Poliaci. Z Československa tam bolo niekoľko skupín. Pre mladých účastníkov to bol veľký duchovný prínos, ako tvrdili.

- v Rimini každoročne poriada svetový míting mládeže talianske hnutie Communione e Liberazione /založil ho veľmi zbožný a vzdelaný kňaz don Giussani. Bol u mňa, keď som bol farárom v Praskolesoch/. Tohoročné stretnutie malo námet "Sokrates-Sherlock Holmes-Don Juan". Usporiadatelia prišli za mnou s videokamerou, aby som predniesol pre účastníkov nejakú zdravicu a posolstvo. Povedal som im ako zdravicu: Milá a drahá mládež, máte to divných patronov. My sme síce zvyklí na ešte divnejších patronov, nás už nič neprekvapí... Asi pre vás znamenajú niečo iného než pre nás... Pre nás Sokrates je symbol múdrosti, ktorá u nás nie je... Sherlock Holmes je chlap, ktorý bojuje proti zločinu a za spravodlivosť - mohol by učiť dobrým mravom našu políciu; Don Juan je asi človek tragický, ktorý nenašiel pravú lásku.

A v posolstve som ich varoval pred kriklúňmi z nemecky hovoriacich krajín, ktorí teraz zrazu kričia do sveta, že sú dospelí /pozn. red.: Pater naráža na teológov, ktorí kritizujú cirkevný učiteľský úrad, že vraj ich obmedzuje/. Ten, kto musí kričať, že je dospelý, je chuligán alebo puberták. Kto je ozaj dospelý, ten to nemusí vykrikovať. Na to nedajte, tým skôr, že dospelý človek čoskoro zostarne. Mám viac imponuje človek zrelý - a taký môže byť starý aj mladý, to sa neriadi silou kriku ani kalendárom. Potom som ich varoval pred inými výstrelkami a hovoril som: teraz potrebujeme kresťanstvo heroické, a nie kriklúnske.

Ako to v Rimini s mojím príspevkom dopadlo, neviem, ale myslím, že vcelku dobre, lebo som počul, že don Giussani o mne spieval veľké chvály.

Red.: Ako sa, pater, dívate na posledný vývoj v Poľsku a Maďarsku?

Zv.: Musíme sa silne modliť za Poľsko, pretože ak sa to teraz v Poľsku nevydarí, tak za hlavného vinníka bude označená Cirkev. Všetko zvalia na Cirkev a potom to odskáčeme aj my tu.

Maďari, myslím, postupujú trochu lepšie, takže tam asi takéto obavy nemusíme mať, tým skôr, že tam do toho Cirkev nejak veľmi nehovorí. Ale v Poľsku je silne angažované, tak sa musíme za nich modliť, aby zdvihli pracovnú morálku. Pôžičky dostanú, ale s podmienkou, že s tým niečo urobia. Ako vyzerá pracujúca mládež v Poľsku, neviem, ale obávam sa, že z nej urobili chuligánov ako všade inde, ktorým sa do práce moc nechce. Tí starší áno: viem, že napr. môj synovec bol v Jemene a v Sýrii, pracoval s poľskými robotníkmi a chválil ich pracovitosť. Vybudovali Varšavu, opravovali tiež dóm v Košiciach, ale to bola tá staršia generácia. Mám obavu, že tá najmladšia je pokazená ako všade inde. V Poľsku je tiež veľa potratov. Ešte kým sme my nemali ten nový zákon o interrupcii, chodili naše devy z pohraničia do Poľska dať si to urobiť ambulantne.

Ďalej sa musíme modliť za Sv. Otca, ktorý v novembri pôjde do Libanonu - tam to bude dosť nebezpečné.

Red.: Čo poviete na najnovší vývoj cirkevnej situácie u nás?

Zv.: 1/ Máme radosť, že máme nových biskupov, a najväčšiu radosť, že Slovensko má arcibiskupa-metropolitu. To nás hreje u srdca z viacerých dôvodov. Konečne bude eliminovaný hlas bývalých kapitulných vikárov a niektorých biskupov, ktorí svoj pastiersky úrad nezastávali dost šťastne. Teraz je na Slovákoch, aby svojho metropolitu držali modlitbami a aby sa okolo neho vytvoril kruh, ktorý by mu pomáhal túto historickú funkciu dobre zastávať. Náš Otec kardinál keď začal, bolo to všelijaké, ale vyrástol na terajší formát.

2/ O. biskup Koukl si chce vziať trochu dohľad na litoměřickú fakultu, čo by bolo dobré. Je túžba, aby fakulta bola rozdelená, lebo bytovacie podmienky sú tam hrozné. Bolo by dobré, keby filozofia bola v Olomouci a vlastná teológia v Litomeri ciach /zatiaľ/. Niečo podobného sa uvažovalo na Slovensku: že by filozofia bola na Spišskej kapitule a teológia v Bratislave. Na Kapitule by mali chlapci niečo ako noviciát - to chýba diecéznym kňazom na rozdiel od rehoľníkov. Nová fakulta sa ťažko zriadi - nebol by ani dostatočne kvalifikovaný profesorský zbor, už ten v Litomeriaciach je všelijaký /pozn.red.: to isté platí o Slovensku/. Ďalší krok by bolo zriadenie pobočky a potom niekedy v budúcnosti druhá samostatná fakulta.

Prijatých do I. ročníka v Litoměřiciach t.r. je asi 84, niekoľkí ešte majú byť prijatí na odvolanie.

3/ Pražský arcibisk. úrad ohlásil katechetický kurz 15-víkendový, prihlášok je 600, asi to bude treba rozdeliť. To je potešujúce. Čo sa týka diakonov - pýtal som sa pred týždňom o. kardinála - jednanie sa vlečie, prihlášok nie je mnoho. Je to celé trochu mechom udreté - diakoni budú môcť robiť to, čo už teraz robia laici, a navyše budú musieť mať štátny súhlas a budú evidovaní. To je veľké mínus a preto to nie je veľmi príťažlivé /v našich podmienkach/.

4/ Desiatročné duchovnej obnovy sa pekne rozbieha aj na Morave, mám veľkú radosť, že pominulo napätie medzi Prahou a Olomoucou. Olomouc to prv bojkotovala vďaka dekanovi Vymětalovi, ale nový biskup Vanák vyhlásil, že bude postupovať v plnom súlade s kardinálom. Biskup Vanák už vzal Vymětalovi všetky právomoci. Poprednému činiteľovi PIT povedal Vanák, že sa diví, ako môže nejaký kňaz ešte byť v tom schizmatickom spolku, a ako môže pristupovať k oltáru? V olomouckej arcidiecéze je aj čulá iniciatíva laikov, takže úlohou biskupa bude to všetko skoordinať.

Red.: Ďakujeme, pater, za rozhovor.

27.sept.1989

KREŠŤAN - ČLOVEK APOLITICKÝ ?

Na túto tému prebehla v Erne v nedeľu 21.3.1989 pri príležitosti púte k sv. Klementovi M. Hofbauerovi panelová diskusia, ktorej sa zúčastnilo asi 50 ľudí. Najskôr si vymenilo názory sedem katolíckych aktivistov z Čiech, Moravy a zo Slovenska, potom nasledovali dotazy z publika.

Základnou dilemou bolo: môže veriaci žiť skutočne ako kresťan a vôbec nereflektovať na spoločenské dianie? Diskutujúci sa zhodli, že angažovať sa bezprostredne v politickom živote je vecou toho, kto k tomu dostal od Pána hrivnu. Kresťan teda môže byť dobrým svedkom Kristovým bez toho, že sa zapojí do akejkoľvek formy politickej práce. Táto "apolitičnosť" však nesmie byť ospravedlnením ľahostajnosti k porušovaniu základných ľudských práv. Ak sú v štáte ľudia diskriminovaní a väznení za prejav svojho svetonázorového alebo politického presvedčenia, potom kresťan nemôže na tento stav nereagovať, inak hreší proti

Ježišovej požiadavke lásky k bližnému. Reakcia samozrejme závisí od možností a postavenia každého: niekto sa za prenasledovaných modlí, iný organizuje podpisové akcie. Oba spôsoby a ešte celá škála ďalších sú oprávnené. Všetko záleží na povolaní od Pána, ktoré každý v sebe cíti. Najdôležitejšie je prelomiť predsudok, bohužiaľ u mnohých veriacich silne zakorenený, že aktivita v prospech prenasledovaných je "politikou", ktorá nemá s ewanjeliom nič spoločného.

Rozdielne názory sa prejavili pri posudzovaní postavenia a úlohy ľudovej strany. Na pretras sa dostala i otázka členstva mladých veriacich v SZM. Tiež tu hájila menšina radikálne odmietavé stanovisko, väčšina však zastávala stanovisko, že vstup do SZM by mal kresťan voľiť ako núdzové riešenie za predpokladu, že nie je daná možnosť iného, neoficiálneho spoločenstva mladých ľudí a dostupná organizácia SZM je záujmovým spoločenstvom s cieľom športového, kultúrneho a iného vyžitia bez politického obsahu.

Veľmi živo bola diskutovaná problematika založenia neoficiálne pôsobiacej politickej strany kresťanskodemokratického charakteru. Tu sa opäť vynorili dva názory. Prvý, radikálne odmietavý sa opierať predovšetkým o povinnosť kresťanov hovoriť "novou rečou", "rečou Ducha svätého", ktorá nie je jazykom politických strán akejkoľvek orientácie včítane kresťanskej. Druhý poukazoval na nutnosť neprenehávať toto pole ateistom, pretože kresťan je poslaný uviesť Kristovho ducha do všetkých sfér ľudskej činnosti, teda i politickej.

V súčasnosti pôsobí v neoficiálnych štruktúrach celý rad združení pluralitného charakteru, ktoré dostačujúcim spôsobom obhajujú aj kresťanov /Charta 77, VONS.../. Avšak z toho nevyplýva, že v budúcnosti nevznikne potreba politickej strany združujúcej kresťanov. Je nutné, aby sme boli na takúto nutnosť pripravení a preto doporučujeme štúpeni tohoto názoru zakladať diskusné kluby a komunity kresťanov, ktoré by sa venovali teraz, v tejto fáze, iba úvedomovacej a osvetovej činnosti, na jej počiatku by stála snaha prebudiť širokú veriacu verejnosť zo spánku ľahostajnosti voči porušovaniu základných ľudských práv. Potom budúci vývoj ukáže, či bude politická strana kresťanov nutná, alebo nie.

Odborníci sa tiež vyjadrili k otázke politickej aktivity kňazov. Dekrét "Quidam episcopi" zakazuje účasť duchovných v politických stranách a hnutiach - orientovaných vyhraneným záujmom určitej politickej skupiny. Nezakazuje ale, aby sa kňazi v politickej problematike vyslovovali a danú situáciu z kresťansky motivovaného morálneho stanoviska hodnotili. Je naopak žiaduce, aby duchovní pastieri z kazateľnice reagovali na porušovanie práv človeka, i keď toto nemožno od nich vymáhať.

Vzhľadom k takto formulovanému poslaniu kňaza v spoločnosti nie je v rozpore s dekrétom "Quidam...", ak kňazi podpíšu Chartu 77 a zúčastnia sa aktívne jej práce. Charta nie je politické hnutie s politickým cieľom, ktoré pracuje v prospech určitej politickej strany alebo konkrétneho štátneho zriadenia. Ide čiste o humanitárne spoločenstvo ľudí najrôznejšej politickej a svetonázorovej orientácie, požadujúcej dodržiavanie ľudských práv, ako sa k tomu zaviazala r. 1975 v Helsinkách naša vláda. Argument niektorých členov PiT, že vystúpiť z tohoto spolku vtedy, keď sa iní duchovní prestanú exponovať v Charte, preto neobstojí. PiT vystupuje jednoznačne na podporu konkrétneho režimu a konkrétnej politickej strany. Z toho dôvodu ho kongregácia pre klérus radí medzi združenia kňazom zakázané.

Plodná a podnetná diskusia mala bohužiaľ svoj časový limit, ktorý bolo nutné dodržať. Avšak k téme v dnešnej spoločnosti tak naľahavej sa chceme stále vracieť a preto vyzývame, aby podobné panelovky pri rozličných príležitostiach prebehli tiež inde s týmito a podobnými aktuálnymi bodmi.

O REŠPEKTOVANÍ AUTORITY A POSTOJI NIEKTORÝCH TEOLÓGOV

/Z odpovedí kard. Ratzingera redaktorovi listu Il Messaggero/

R.: Je pravda, že chápanie autority je v kríze a tak i skutočnosť autority v cirkvi. Táto kríza však odráža ešte inú všeobecnejšiu krízu. V našej spoločnosti s mylným pohľadom na rovnosť sa už vôbec nepripomína podiel autority. Jediný prípad, kedy sa snáď ešte poslúcha, je prípad väčšiny. Ale i väčšina sa môže myliť. Preto je krehká a nedostatočná taká autorita, ak sa neuznáva ešte iná autorita.

M.: Kritiky teológov v posledných mesiacoch sa sústredili hlavne proti centralizmu Vatikánu.

R.: Rozlišoval by som rôzne aspekty. Tieto prehlásenia v určitom zmysle odzrkadľujú ťažkosť byť kresťanom dnes. Kresťanská etika a všeobecný spôsob myslenia sú v hlbokom rozpore v mnohých bodoch. Na túto ťažkosť jasne poukazuje napr. problém antikoncepcie. Ťažkosť vyplýva z rozdielu medzi pohľadom viery a mienkou, ktorá je práve v móde. V prehláseniach teológov sa potom skrývajú niektoré vážne problémy: správny vzťah medzi učiteľským úradom a teológiou, medzi svedomím a objektívnou normou. A potom je to vždy problém správnej interpretácie II. Vatikánu. Na inej úrovni sú aj ťažkosti vzhľadom ku komunikácii v dnešnom svete, chápať to, čo hovorí Rím miestnym cirkvám. Ale paralelne s nedostatkami Ríma ide tiež - hlavne v Nemecku - snaha odmietat Rím, a to s presvedčením o úspechu nároku na nezávislosť. Tieto tendencie vo všeobecnosti môžu prispievať k budovaniu určitého buržoázneho kresťanstva.

Pokiaľ ide o biskupské konferencie, existuje určitá zákonodarná kompetencia konferencií a skutočne odpovedá určitým situáciám. Ale skutočný problém spočíva inde. Byrokratická organizácia biskupských konferencií by mohla prekážať slobode biskupa v správe diecézy a tiež i zrelej slobode rozhodovania na zhromaždeniach biskupov. Osobnú zodpovednosť biskupa by mohla nahradiť anonymná kolektívna vláda. Táto anonymná moc by mohla rozdrobiť duchovné pôsobenie cirkvi a vytvoriť zvláštne identity, dokonca postavené proti sebe. Konečne utuženie tohto falošného pluralizmu by mohlo udusiť pravý pluralizmus v miestnych cirkvách.

M.: Pápež počas návštevy škandinávskych krajín vyjadril názor, že zjednotenie kresťanov nevznikne hľadaním akéhosi spoločného menovateľa; teda od protestantov sa očakáva, aby prijali základné prvky cirkvi - napr. 7 sviatostí, úlohu biskupa atď., ktoré pred reformáciou boli spoločným dedičstvom.

R.: Katolícka cirkev o tom nikdy nepochybovala. Nemá právo zriekať sa prvkov spoločnej viery definovanej v priebehu storočí. Cirkev je v službe božského daru viery. V tomto bode sme za jedno s pravoslávnyimi.

M.: Známy nemecký moralista B. Häring žiadal zrušenie činnosti Kongregácie pre vieroučné otázky, čiže bývalého Sv. officia.

R.: Nevie, či sa dobrý páter Häring seriózne zamyslel nad týmto návrhom. Keby skutočne uvažoval, mal by lepšie určiť, čo rozumie týmto svojím návrhom. V kongregácii máme obrovské množstvo práce, ktorú je treba robiť: žiadosti o názor od rôznych biskupov a biskupských konferencií, disciplinárne problémy, verejné vzťahy atď.

V závere kard. Ratzinger potvrdil, že medzi pápežom a prefektom Kongregácie pre vieroučné otázky je zhoda a vzájomné doplňovanie. Zhoda v základných veciach a doplňovanie v osobnej a profesionálnej formácii.

VATIKÁN

Pápežská komisia Justitia et pax vydala dokument odsudzujúci rasizmus. Dokument jednoznačne odsudzuje antisemitizmus, apartheid a segregáciu. Je v ňom uvedená ostrá kritika nacionálneho socializmu z doby hitlerovskej ríše v Nemecku. Kritika sa tiež týka rôznych foriem rasizmu skrývajúcich sa i v náboženskej forme. Komisia odsudzuje rasizmus eugenický a objavujúci sa tiež ako xenofobia, nenávisť k cudzincom. Sú odsudzované nielen minulé rasistické teórie, ale aj súčasné dnes vystupujúce v rôznych formách.

- Asi sto dievčat a chlapcov z Arménska, postihnutého vlní v decembri zemetrasením, strávili mesiac prázdnin v Taliansku a 10.7. navštívili Jána Pavla II. Ten s nimi hovoril arménsky, hovoril im, ako bol dojatý, keď počul správu o zemetrasení, ako veľmi myslel na ľudí v tejto oblasti a modlil sa za nich. Potom povedal 5-10-ročným deťom: "Táto strašná chvíľa už pominula a vo vašich srdciach precitol nový život, radosť a nádej." Požehnal deti a odkázal po nich pozdravy do ich domovov. Deti z Arménska boli pozvané aj do iných európskych krajín na pár prázdninových týždňov, i k nám do Československa.

- 22.8. prijal Ján Pavol II. v súkromnej audiencii delegáciu Svätej synody moskovského patriarchátu. Členovia delegácie boli kyjevský metropolita Filaret, metropolita Juvenalis a metropolita bieloruský a minský. Delegácia prišla vyjadriť poďakovanie Sv. otcovi za jeho účasť pri oslavách milénia krstu Veľkej Rusi a poďakovať delegáciám katolíckej cirkvi, ktoré prišli do Moskvy. Delegáti prišli tiež s návrhom budúceho dialógu o rozvinutie stykov medzi katolíckou a ruskou cirkvou. Predmetom rozhovoru boli zaiste i obtiaže vzťahov medzi oboma cirkvami, zvlášť pokiaľ ide o postavenie katolíckej cirkvi v ZSSR.

MAĎARSKO

Dňa 12. 5. sa konalo v Budapešti zasadanie predstavených rádov mužských a ženských. Biskup N. Takács oznámil, že maďarská vláda uznala likvidáciu reholí v r. 1950 za "akt stalinskej svojvôle" a ako taký za "bezprávný". Reholné spoločenstvá sa môžu teraz rozvíjať, ako chcú, môžu sa tiež snažiť o návrat zabaveného majetku. V školstve sa budú angažovať zvlášť jezuiti a cisterciáti. Biskupi chcú, aby rehole dostali naspäť svoje predchádzajúce kostoly, ktoré sú doteraz obsadené diecéznym klérom. Jezuiti oznámili, že otvoria od 1. júla noviciát.

- Nový tajomník biskupskej konferencie Dr. Asztrik Várszegi /maďarskej/ vyjadril 1.6. vo Viedni optimizmus ohľadom nastávajúceho rozpustenia štátom sponzorovaného mierového hnutia kňazov. Tento krok spojuje s pokračujúcou otvorenosťou maďarskej spoločnosti. Biskup Várszegi ďalej vyhlásil, že maďarská biskupská konferencia chystá začať so štátom jednanie ohľadom vrátenia cirkevných domov.

- 1.7. bol z rozhodnutia maďarskej Rady ministrov rozpustený Štátny úrad pre veci cirkevné /ŠÚVC/, od svojho založenia r. 1951 hlavný nástroj maďarskej komunistickej strany na ovládanie cirkevného života. Vládny predstaviteľ vyhlásil v denníku Magyar Hirlap, že teraz "nie je zapotreby ŠÚVC ani žiadnej nástupnickej organizácie." Vláda si však poďrží právo schvaľovať menovania učinené zahraničnou právnu osobou, ako je napr. pápež.

/Podľa KNS č. 328/

- Po 40 rokoch bol v krajine založený katolícky časopis pre mládež. Vychádza vo Veszpréme pod názvom "Igen" /Áno/. Má náklad 40 tisíc výtlačkov a vychádza ako dvojtýždenník.

- Po dlhej debate schválil parlament zmenu zákona, ktorá umožňuje náhradnú vojenskú službu. Bude trvať 28 mesiacov namiesto pôvodne navrhovaných 36 mesiacov.

N_D_R

Ján Pavol II. menoval nového biskupa v Berlíne. Je ním Georg Sterzinsky, doterajší generálny vikár apoštolského administrátora v Erfurte-Meiningen. Biskupské svätenie a uvedenie do úradu je stanovené na 9. septembra v katedrále sv. Hedvigy; v západnej časti biskupstva bude nový biskup slúžiť pontifikálnu sv. omšu v nedeľu 10.9.

Z_S_S_R

25.7. menoval Ján Pavol II. 43-ročného Tadeuzsa Kondrusiewiczza, doterajšieho farára v bieloruskom Grodne, apoštolským administrátorom diecézy Minsk, titulárnym biskupom, povereným duchovnou správou asi 2 miliónov katolíkov latinského obradu. Sovietske úrady boli o menovaní informované a dali papežovi na vedomie, že nebudú pôsobiť "žiadne ťažkosti".

TASS oznámil, že televízni diváci Litvy kde žijú prevažne katolíci, môžu každú nedeľu sledovať zvláštne náboženské vysielanie. Táto novinka je označená za "konkrétny dôkaz perestrojky v ZSSR".

12.6. bolo oznámené v Lotyšsku, že Najvyšší súd Lotyšskej SSR rehabilitoval 94-ročného kardinála Julijana Vaivodsa, ktorý bol r. 1958 odsúdený k 21-ročnému väzeniu za písanie "protisovietskych kníh". Tieto knihy boli kardinálovi vrátené.

/Podľa KNS č. 329/

V ZSSR sú dva rímskokatolícke kňazské semináre. V Kaunase študuje teraz 137 kandidátov, vyučovacím jazykom je litovština. V lotyšskej Rige sa prednášky pre 8 seminaristov konajú po rusky, takže sa tam na kňazstvo pripravujú i kandidáti iných národností. 12 ich je nemeckej národnosti z obcí strednej Ázie.

Po prvý krát sa má nakrúcať v ZSSR film o svätci ruskej pravoslávnej cirkvi. Ako píše "Izvestija", bol už založený výbor, ktorý chce s pomocou sovietskych kultúrnych fondov a súkromných darcov uskutočniť tento plán. Hrdinkou filmu bude Jefrosiňa Palockaja, svätica z 12. storočia. Prispela k zmiereniu medzi bojujúcimi kniežatmi a založila kláštor. Prípadné zostatky zo zisku filmu majú byť použité na znovuvybudovanie kláštora.

/Podľa KNS č. 328/

Od polovice augusta je dovolené dovážať do ZSSR literatúru zo zahraničia bez obmedzenia, teda i literatúru náboženskú. Zakázaná je len literatúra namierená proti sovietskemu zriadeniu a pornografická. Clo sa musí platiť len za knihy vo väčšom množstve, určené k predaju.

LITVA

Dňa 17.8.1989 prijal najvyšší predstaviteľ litovskej sovietskej republiky, prvý tajomník litovskej KS Algirdas Brazanskas predsedu biskupskej konferencie Litvy arcibiskupa Vincentasa kard. Sladkevičiausa, vilniuského arcibiskupa Julionasa Steponavičiausa a predstaviteľov ostatných cirkví v krajine. Na stretnutí bol prítomný aj námestník predsedu Rady ministrov Litvy Pietras Ignotas a iní vysokí štátni činitelia.

P. Ignotas informoval účastníkov stretnutia, čo sa v poslednom období urobilo pre uspokojenie potrieb veriacich Litvy. Okrem iného spomenul, ako pokračujú práce na vilniuskej arcikatedrále. Do januára 1990 bude vrátená aj zvonica tejto katedrály. Reštauruje sa chrám sv. Kazimíra, dohodnuté sú termíny vrátenia kostolov Všetkých svätých, sv. Jakuba a Filipa, sv. Bartolomeja. Dohodlo sa obnovenie kalvárie vo Vilniuse. To sú najhlavnejšie fakty týkajúce sa Vilniusa. V Kaunase boli semináru odovzdané doplňujúce priestory, navrhuje sa jeho reštaurovanie, vrátia sa kostoly Vzkriesenia a sv. Gertrúdy.

Do júla 1988 bolo zaregistrovaných 30 nových cirkevných obcí, vrátených 19 kostolov, povolené postaviť 13 nových modlitebných domov.

A. Brazanskas hovoril o najdôležitejších spoločensko-politických otázkach súčasnosti a ako ich rieši vedenie republiky. Pripravujeme nové zákony týkajúce sa ekonomickej a politickej suverenity, ktoré majú ľudí uspôsobovať pre pozitívne riešenia a predchádzať konfrontáciám. Pojem nezávislosti vchádza do života, no znepokojujúce je, že existujú tendencie hnať veci do krajnosti, šíria sa heslá zasievajúce spory medzi ľuďmi. Skutočnej nezávislosti sa možno dočkať až vtedy, keď budeme mať silnú ekonomiku. Dúfame, že zákon o našej ekonomickej samostatnosti bude v októbri prijatý.

Ďalej sa obrátil na duchovenstvo všetkých vyznaní s výzvou, aby využili svoj vplyv na veriacich k vstúpeniu citov vzájomnej lásky a na výchovu k zodpovednosti.

Kard. Sladkevičius povedal, že život dokázal možnosť priaznivo riešiť všetky otázky. V posledných rokoch sa vzťah k náboženstvu zmenil a my sa tomu tešíme a oceňujeme to. Vieme, že každý prúd musí mať brehy, bez brehov sa to môže zmeniť na povodeň a blato. A veľmi by sme chceli, aby sa neukázali dôvody pochybovať o úprimosti vzťahov k náboženstvu.

Účastníci stretnutia ďalej hovorili o iných aktuálnych problémoch, napr. o materiálnej báze obnoveného Telšiaiského duchovného seminára, o úprave brannej povinnosti mladých litovských seminaristov a iné.

A. Brazanskas zakončil stretnutie blahoželaním kard. Sladkevičiui k jeho 69. narodeninám, ktoré oslávil 20. aug. 1989.

Albánsko /prevzaté a upravené z Komsomolskej pravdy 18.8./

Matka Tereza mohla v auguste po dlhých rokoch navštíviť krajinu svojich predkov a hroby svojich rodinných príslušníkov. Na letisku v Tirane ju privítal predseda Výboru pre priateľské a kultúrne styky s cudzinou, pochvalne sa zmienil o záslužnej činnosti sestier Matky Terezy. Albánsko sa r. 1967 prehlásilo za prvý ateistický štát sveta; štátne orgány zakázali i užívanie kresťanských alebo moslimských mien pre deti.

Juhoslávia

Po prvý krát od konca vojny úrady dovolili oficiálny katolícky zväz novinárov. Svoju činnosť zväz zakladá podľa stanov nového cirkevného práva. Prechodne má sídlo v záhrebskom saleziánskom kláštore a zatiaľ obdržal 40 prihlášok; počíta sa s ďalšími. Za predsedu bol zvolený františkán P. Dr. Mirko Matasič, ktorý promoval na salzburskom Inštitúte publicistiky a novinárstva.

POĽSKO

Adam Michnik je poľský intelektuál a politický pracovník; v rokoch 1980-1981 bol jedným z hlavných poradcov "Solidarności". Za svoju nekonformnú aktivitu strávil celkom 6 rokov vo väzení. Do politickeho života vstúpil v 60. rokoch ako marxista, v poslednej dobe sa radikálne približuje kresťanstvu a hodnotí katolícku cirkev ako skutočné svedomie národa. Vo voľbách 4.6.1989 bol zvolený senátorom. Z jeho vyhlásení vyberáme: "Nenasilná cesta neústupného boja o reformu, cesta evolúcie rozširujúca rozsah občianskych slobôd a práv človeka je podľa môjho názoru jedinou cestou pre disidentov vo východnej Európe ...".

Katolícka cirkev sa dôsledne vzpiera nátlaku úradov, bráni zásady kresťanskej etiky a Deklarácie práv človeka. Tým sa stáva, či už chce alebo nie, princípom nonkonformizmu a dôstojnosti v spoločnosti, je činiteľom bytostne stimulujúcim všeobecné túžby po rozšírení občianskych slobôd ..."

PRÁVNA SITUÁCIA KATOLÍCKEJ CIRKVI V POĽSKU

17. mája 1989 schválil snem /Sejm/ Poľskej ľudovej republiky niekoľko zákonov, ktoré sa týkajú cirkevných záležitostí, zvlášť katolíckej cirkvi. Je to:

1. zákon o vzťahu štátu ku katolíckej cirkvi v PĽR,
2. zákon o zárukách slobody svedomia a vyznania,
3. zákon o sociálnom poistení duchovných.

Uverejnením v Zbierke zákonov 23. mája 1989 vstúpili do platnosti.

Z doterajších informácií vysvitlo, že v Poľsku dochádza k úprave vzťahov medzi cirkvou a štátom a že po viac než štyridsať-ročných sporoch a konfliktoch, občas dosť tragických, kedy došlo i k uväzneniu niektorých biskupov vrátane kardinála prímasa Wyszynského, nastupuje právna úprava, ktorej cieľom je dobro všetkých občanov tejto krajiny.

Najzaujímavejší, zvlášť pre katolíkov, je prvý zákon o právnej úprave vzťahov medzi štátom a cirkvou. Tento dokument je dôležitý hlavne preto, že zahŕňa celok záležitostí spojených s činnosťou katolíckej cirkvi v poľskej realite. Jeho význam spočíva i v tom, že je to zákon schválený Sejmom, teda právny akt najväčšej váhy, stojaci v hierarchii noriem len pod ústavou. Doteraz boli všetky právne predpisy týkajúce sa cirkvi obsiahnuté v dekrétach, nariadeniach alebo obežníkoch, ktoré vydávali ministri, a týkali sa len jednotlivých cirkevných záležitostí, nie vzťahov cirkvi a štátu ako celku. Hoci uplynulo 37 rokov od schválenia ústavy, takýto zákon vydaný nebol. Naďalej platili zastaralé zákonné normy z rokov 1928-1938 a 1945-1948, upravujúce vzťah štátu k 9 cirkvám a iným vyznaniam.

Aby bola táto právna medzera vyplnená, vytvorila Spoločná komisia predstaviteľov vlády a episkopátu v roku 1981 redakčný kolektív; ten vypracoval do konca roku 1983 návrh zákona, ale bez jednomyselnej zhody. Preto nebol tento návrh prijatý do legislatívneho konania. Napriek tomu znamenal značnú pomoc a vzor pre druhý redakčný kolektív, o menovaní ktorého rozhodla Spoločná komisia na zasadnutí 21. septembra 1987. Tomuto kolektívu predsedali spoločne dr. Wladyslaw Loranc, vedúci minister Úradu pre záležitosti vyznania, a dr. Jerzy Stroba, arcibiskup metropolita poznaňský. Boli vytvorené tri podvýbory. Spolu sa redakčnej práce zúčastnilo 37 osôb.

Redakcia sa zhodla na tom, že úprava právnej situácie katolíckej cirkvi v Poľsku by mala byť rozdelená do dvoch rovín. Záležitosti, ktoré patria do kompetencie Apoštolskej stolice, majú byť upravené dohodou medzi Poľskom a Apoštolskou stolicou. Návrh dohody bol vypracovaný uvedeným redakčným kolektívom a schválený Spoločnou komisiou. Niektoré články dohody boli vyhradené priamemu rokovaniu medzi Apoštolskou stolicou a vládou.

Návrh všestrannej úpravy vnútroštátnej situácie cirkvi bol vypracovaný redakčným kolektívom a tajným hlasovaním schválený na 233. plenárnom zasadnutí episkopátu /7. - 9.3.1989/. Biskupi pritom vyjadrili presvedčenie, že návrh bude schválený v meritórne dohodnutom znení. Návrhom zákona sa zaoberalo politbyro KS Poľskej zjednotenej robotníckej strany 14. 3. 1989. Spoločná komisia schválila návrh 22. marca 1989. Splnomocnila spolupredseda redakčného kolektívu, aby návrh parafovali, k čomu došlo 4. apríla /mohli sme to vidieť v televízii/. Potom bol návrh formou legislatívnej iniciatívy odovzdaný Sejmu.

Patrí sa poznamenať, že to, čo návrh predvídal, Sejm tiež schválil: primeranú aplikáciu týchto zákonných predpisov na všetky cirkvi a náboženské spoločnosti.

V preambuli zákona vysvetľuje Sejm, že úpravou týchto záležitostí plní záväzky vymedzené ústavou. Odvoláva sa tiež na zásady medzinárodného práva vyplývajúce z Charty Spojených národov, Všeobecnej deklarácie práv človeka, Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, Záverečného aktu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, a konečne z Deklarácie o vylúčení všetkých foriem netolerancie a diskriminácie z dôvodu náboženstva alebo presvedčenia.

Zákon sa delí na štyri časti. Prvá má názov "Katolícka cirkev v Poľskej ľudovej republike". Druhá pojednáva o činnosti katolíckej cirkvi a je najrozsiahlejšia. Tretia sa zaoberá majetkovými záležitosťami a štvrtá obsahuje prechodné a záverečné predpisy.

Najdôležitejšie sú z celého zákona predpisy prvej časti, ktorá je síce veľmi krátka /13 článkov/, ale z hľadiska právneho veľmi podstatná. V I. oddiele tejto časti prehlasuje Sejm, že "Katolícka cirkev v Poľskej ľudovej republike pôsobí v ústavnom rámci zriadenia" a hneď v 2. článku dodáva: "Cirkev sa vo svojich záležitostiach riadi vlastným právom, slobodne vykonáva duchovnú i jurisdikčnú správu a riadi svoje záležitosti".

Pokiaľ ide o veci vo vzťahoch medzi cirkvou a štátom, ktoré terajší zákon neupravuje, majú od dneška platiť všeobecne záväzné právne predpisy. Sejm tiež zriaďuje Spoločnú komisiu, zloženú rovnakým dielom z predstaviteľov vlády a poľskej biskupskej konferencie. Úlohou Komisie bude prejednávanie problémov súvisiacich s rozvojom vzťahov medzi štátom a cirkvou alebo s výkladom zákona a jeho uvádzaním do života.

Domnievam sa, že najdôležitejší bod z celého zákona je stanovenie právnickej osobnosti /subjektivity/ cirkvi v Poľsku. Pre priemerného čitateľa sa môže zdať možno nezrozumiteľné, o čo vlastne ide. Predsa cirkev existuje v poľskej krajine cez tisíc rokov. Začala pôsobiť ešte pred vznikom štátu. Navyše, práve ona sa pričini-la o vytvorenie štátneho zriadenia a o vstup piastovského Poľska do spoločnosti európskych štátov. Napriek tomu však, hoci sa to môže zdať komické, po vojne prestala cirkev v PĽR z hľadiska práva existovať! Samozrejme, z hľadiska poľského práva. Bola ďalej činná, a to veľmi živo, ale v skutočnosti podľa právnej nomenklatúry nemala existenciu, ale iba činnosť.

Čo to znamená? Jednoducho nemala právnu subjektivitu. Takže, keď nebola právnickou osobou, nemala právo na mnoho vecí. Ak predsa len niečo dostala, tak len cestou milosti alebo momentálnej dobrej vôle vlády. Cirkev sa ocitla v situácii vojaka vracajúceho sa z vojny, ktorého predbehla správa o jeho smrti zapísaná do matriky. Vzali ho na vedomie /čo sa dalo iného robiť/, ale nemal na nič právo. Chýbalo mu úradné potvrdenie, že žije. Mohol žiť a pracovať, mohol od rodiny alebo od štátu to či ono získať, ale nemohol mať vlastný byt, uzatvárať zmluvy alebo dediť. Stratil osobnosť vďaka mylnému zápisu v matrike.

Tiež nad katolíckou cirkvou visel taký falošný zápis v matrike zosnulých, ktorý fakticky prestáva visieť až vydaním tohto zákona. Síce už roku 1981 minister - vedúci Úradu pre záležitosti vyznania dopisom zo 16. februára vojvodom potvrdil, že v PĽR majú právnu subjektivitu niektoré cirkevné útvary, napr. diecézy a farnosti, ale to bolo len potvrdenie, ktoré bolo možno odvolať. Do tejto doby neexistoval právny akt na úrovni zákona, ktorým by Sejm ako predstaviteľ poľskej spoločnosti výslovne poľskej cirkvi priznal právnu subjektivitu.

Teraz Sejm uznal, v súlade s cirkevnými obyčajmi, celopol'skú subjektivitu v podobe pol'skej biskupskej konferencie i teritoriálnych právnických osôb: metropole, arcidiecézy, diecézy, apoštolskej administratúry, farnosti, rektorátov, Charity pol'skej i diecéznej a Pápežského misijného diela. Ďalej personálne právnické osoby: Armádny ordinariát, kapituly, osobné farnosti, konferencie vyšších rehoľných predstavených mužských i ženských, inštitúty rehoľné i svetské, združenia apoštolského života, rehoľné provincie, opátstva, samostatné kláštory, rehoľné domy, vyššie i nižšie duchovné semináre diecézne i rehoľné, náukové inštitúcie a ďalšie právne osoby, totiž: Katolícka univerzita v Lubline, Pápežská teologická akadémia /vo Varšave/, Pápežské teologické fakulty v Poznani, vo Varšave a Vratislavi, Filozofická fakulta Tovaryšstva Ježišovho v Krakove, vedecké a náučné inštitúty cirkvou kánonicky zriadené. Po mnohých rokoch úsilia získali vyššie filozofické a teologické cirkevné učilišťa právnú subjektivitu. Doteraz nebola ochota vidieť tieto študijné ústavy na úrovni iných vyšších učilíšť; v rokoch 1959-1960 boli dokonca pokusy podriaďiť ich inšpektorom pre stredné školy. Mali dokonca príkaz vykonávať dozor na pápežských teologických fakultách, k čomu cirkevná strana opätovne odmietla dať súhlas.

Boli zrušené predpisy, ktoré veľmi sťažovali administratívnu činnosť cirkvi. Dovtedy platilo, bez toho, že by to vedela väčšina našej spoločnosti, že k utvoreniu diecézy, rehoľnej provincie, farnosti alebo rehoľného domu a tiež k ich personálnemu obsadeniu potrebovali cirkevné úrady súhlas ústredných úradov, pokiaľ šlo o diecézy a biskupov, alebo vojvodských v prípade farnosti, rehoľného domu a farára. To stanovil dekrét z 31. 12. 1956 o organizovaní a obsadzovaní cirkevných miest. Navyše museli biskupi a kňazi skladať sľub vernosti PĽR tohto znenia: "Sľubujem slávnostne zachovať vernosť PĽR, zachovávať jej právny poriadok a nepodniknúť nič, čo by mohlo ohroziť blaho PĽR". Spomínam si, ako po úprave cirkevného vlastníctva v Západných územiach v roku 1971 boli novo vymenovaní biskupi ordinári prijatí ministerským predsedom na zloženie sľubu. Vysielala to naša televízia. Vzbudilo to istý údiv medzi katolíkmi. Niekoľko osôb sa ma pýtalo: "Videl si včera v televízii biskupov na návšteve u vlády - sú to naozaj naši? A ak áno, nie sú trochu moc poriadni?" Boli veľmi udivení, keď som im vysvetlil, aké predpisy vydala vláda jednostranne, a že biskupi, i keď majú k tomuto predpisu záporný postoj, predsa sa museli podrobiť, ak sa chcú vyhnúť negatívnym dôsledkom hneď na začiatku svojho pôsobenia. Teraz po priznaní právnej subjektivity boli tieto predpisy zmenené. Vytvorenie farnosti a menovanie farára má cirkev iba dať na vedomie správny úradom.

Z uznania právnej subjektivity cirkvi vyplýva možnosť oficiálnej činnosti. Druhý oddiel zákona preto veľmi obširne pojednáva o významnejších druhoch činnosti. Konkretizuje oprávnenia cirkvi a jej zložiek, ktoré sú dané ústavnými zásadami slobody svedomia a vyznania a slobody vykonávania náboženských funkcií.

Tento oddiel obsahuje veľmi mnoho zvláštnych predpisov o jednotlivých záležitostiach spojených s činnosťou cirkvi. Dovolím si uviesť tie veci vcelku bez zvláštného rozboru a potom obrátiť pozornosť na závažnejšie body terajšej úpravy.

Zákon upravuje veci spojené s verejným kultom, katechézou a školstvom, vojenskou pastoráciou a vojenskou službou duchovných osôb, a špeciálnou pastoráciou vo výchovných ústavoch. Obsahuje predpisy o cirkevných organizáciách a o združeniach katolíkov, o charitatívnej činnosti cirkvi, o sakrálnom a cirkevnom stavebníctve. Upravuje i záležitosti cintorínov, kultúry a hromadných oznamovacích prostriedkov.

Pokiaľ ide o kult, zdá sa byť dôležitý predpis, ktorý potvrdzuje dni pracovného pokoja /1. január, 1. november, Vianoce, druhý veľkonočný sviatok, sviatok Tela a krvi Pána/ a pridáva ďalší: 15. august, slávnosť Nanebovzatia Panny Márie. Bolo potvrdené, že verejné konanie kultu v sakrálnych miestach podlieha cirkevným úradom. Púte a procesie po verejných cestách majú byť dohodnuté /už nie povolené!/ so správnymi úradmi.

Katechéza je dôležitá zložka života cirkvi. Štát uznáva právo cirkvi na vyučovanie a náboženskú výchovu detí a mládeže v súlade s voľbou rodičov alebo opatrovníkov. Z mravného a náboženského hľadiska je to dôležitá úloha katolíckych rodičov. Vyučovanie sa koná i naďalej v katechetických učebniach.

K určitej novote dochádza pri určení doby vyučovania, rozvrhu hodín školských a katechetických. Katechéti mali veľké problémy s určením hodín tak, aby deti nestrácali mnoho času. Veľmi záležalo na školskom programe. Keď riaditeľ školy upravil rozvrh zlomyselne a navyše ho často menil, dokázal značne narušiť katechézu. To dobre vedia katechéti i rodičia. Teraz to bude tak, že minister školstva po dohode so sekretariátom episkopátu vydá nariadenie o zásadách a spôsoboch, ako zladit' hodiny náboženstva so školským rozvrhom.

V Poľsku sa teraz mnoho a dôrazne hovorí o súkromných školách. Cirkev má právo ich mať, rovnako malé i veľké duchovné semináre, diecézne i rehoľné. Žiaci a študenti majú tie isté práva ako žiaci a študenti štátnych škôl a učilíšť. To isté platí o učiteľoch. Navyše zľavy cestovného, rodinné podpory a sociálny nárok na zdravotné služby.

Pastorácia vojakov: Cirkev vždy naliehala, aby tie dva roky základnej vojenskej služby neboli prerušením v živote mladého človeka. Domnieva sa, že krížik na krku pod rovnošatou, súkromná a nedelňá modlitba neuberá na cti uniforme. V našich dejinách sa vlastenectvo vždy spájalo s vierou. Povstania za slobodu začínali prevažne v kostoloch. Máme svätých a blahoslavených vlastencov, ako brata Alberta a Rafaela Kalinowského, ktorí budú, ako dúfame, skoro kanonizovaní.

Sejm zaručil osobám plniacim vojenskú službu a ich domácim slobodu plnenia alebo neplnenia, podľa ich rozhodnutia, náboženských úkonov. Vojaci v činnej službe majú možnosť zúčastniť sa nedelnej a sviatočnej sv. omše mimo vojenského areálu. Vymedzil tiež status vojenských kaplánov, ktorých povoláva minister národnej obrany po predchádzajúcej dohode s diecéznym biskupom.

Zákon oslobodil alumnov vyšších duchovných seminárov a rehoľných novicov od povinnej základnej vojenskej služby. Zbohom armádna jednotka, v ktorej musela stredná generácia knazov konať vojenskú službu! V sedemdesiatych rokoch bol ukazovateľom vzťahu štátu k cirkvi počet klerikov odvedených na vojnu. Hoci mali maturitu, boli považovaní za absolventov školy druhého stupňa a zámerne odvedení. Teraz sa rodí nádej, že sa obydlia vojakov z povolania ľahšie otvoria pastoračným návštevám a že oni nebudú pripravovať deti na prvé sv. prijímanie v inej farnosti.

Niektoré oblasti náboženského života boli upravené už skôr právnymi aktami nižšieho rádu. Teraz boli povýšené na úroveň zákona. Sem patrí špecializovaná pastorácia, a to detí a mládeže v ústavoch, v sanatóriách a nemocniciach. Majú zabezpečené právo na náboženské úkony, duchovné služby a katechizáciu.

To isté platí o osobách v liečebniach i v uzavretých ústavoch sociálnej starostlivosti. Majú právo praktizovať náboženstvo a pri-

jímať náboženské služby. Snáď sa patrí vysvetliť, že pod slovom náboženské prax treba rozumieť môj kontakt s Bohom súkromnou modlitbou, prijímaním sv. sviatostí a služieb knaza, ktorý má zabezpečený styk s tými osobami a koná bohoslužby v ústavoch a nemocniciach. To isté platí pre väznov. Majú právo na náboženské úkony a služby; pokiaľ ide o služby, je určitý rozdiel medzi väzňami vo väzbe a vo výkone trestu.

Nové je v špecializovanej pastorácii jasne formulované právo detí a mládeže v letných kolóniách a táboroch, organizovaných štátom, na náboženské úkony, zvlášť na účasť na sv. omši v nedeľu a vo sviatok. Majú o tom vyjsť zvlášťne predpisy vydané ministrom národnej výchovy. Možno sa cez prázdniny zase vráti stará prax z doby hneď po vojne a obnovená na čas roku 1956, kedy šli do kostola celé skupiny detí a mládeže spolu s farníkmi alebo si dohodli zvláštnu sv. omšu pre prázdninový tábor.

Zákon úplne mlčí o pomere k harcerstvu /skautingu/. Snáď bude riešený zvlášť. V zákone sa však hovorí o táboroch, a to sú tábory harcerské /pionierské/. Takže zákon dáva našim harcerom možnosť náboženských úkonov a zvlášť účasti na sv. omši.

Zákon však vylučuje možnosť náboženskej praxe detí a mládeže v kolóniách a táboroch za hranicami krajiny. A to sú už desaťtisíce ročne! S takou skupinou by predsa mohol cestovať kaplán - katechéta tých detí. Pripúšťam obavy zo zákrokov úradov tých krajín, do ktorých ide naša mládež. Kolónie a tábory sú totiž plánované ako spoločné, na zbratanie sa detí zvlášť zo susedných krajín.

Príslušníkom cirkvi sa teraz zabezpečuje sloboda združovania sa za účelom uskutočňovania úloh, ktoré vyplývajú z poslania cirkvi. V rámci existujúcich cirkevných právnických osôb možno zakladať organizácie cirkevné, katolícke a združenia katolíkov. Líšia sa tieto tri druhy organizácií niečím podstatným? Je medzi nimi určitý rozdiel z hľadiska organizácie a štatútu, a rovnako aj cieľov, ktoré si uložili.

Cirkevné organizácie môžu byť založené diecéznym biskupom, vyšším rehoľným predstaveným či poľskou biskupskou konferenciou, alebo farárom či rehoľným predstaveným so súhlasom biskupa alebo provinciála. Cieľom týchto organizácií má byť zvlášť aktivita v prospech náboženskej výchovy, verejného kultu a katolíckej náuky. To je dôležité pri ich vzniku, pretože sa na ne nevzťahujú normy o združeniach.

Katolícke organizácie bývajú zakladané len so súhlasom cirkevného úradu, ktorý im určí knaza alebo cirkevného asistenta. Cieľom takej organizácie má byť vykonávanie činnosti spoločenskovo-kultúrnej, osvetovo-výchovnej alebo charitatívno-opatrovateľskej v súlade s učením katolíckej cirkvi. Tu sa už aplikujú štátne predpisy o združeniach. V krakovskej diecéze vzniká ako prvé Združenie katolíckej akademickej mládeže.

Nové predpisy dovoľujú vytvoriť cirkevnú alebo katolícku organizáciu bez náboženského charakteru len v dvoch prípadoch: ak je cieľom šírenie triezvosti, pôsobenie na alkoholikov a narkomanov alebo pomoc ich rodinám.

Všetky iné organizácie, ktoré združujú katolíkov, aby uskutočňovali kresťanské ideály podľa vlastných programov, sa nazývajú združenia katolíkov a pri zakladaní sa musia prispôbiť predpisom o združeniach.

Takže na základe nových predpisov môže znovu povstať mnoho cirkevných diel, zlikvidovaných v povojnovom období. Pokiaľ viem, bývalí členovia rôznych cirkevných združení sa už snažia obnoviť svoju

činnosť. Tiež mnoho mladých katolíkov má pri pohľade na také možnosti chuť k činnosti v rámci nových cirkevných štruktúr.

Katolícka cirkev v Poľsku už mnoho rokov vykonávala charitatívnu činnosť. V povojnovom období bola táto činnosť obmedzená na minimum. Diecézy a rehole stratili materské školy, školy, sirotince. Z nemocníc boli odstránené sestry ošetrovatelky, boli ponechané iba v domovoch pre mentálne ťažko postihnuté deti. Teraz môžu byť charitatívne činné Poľská charita v celej krajine, Diecézna charita na svojom území a všetky cirkevné právnické osoby. Vlastne možno vykonávať všetku činnosť na pomoc blížnym, teda mať ústavy pre siroty, starých ľudí, invalidov, liečebne, jasle. Pomáhať pri ochrane materstva a ľuďom postihnutým nešťastím každého druhu. Možno pomáhať aj za hranicami obetiam živelných pohrôm alebo ľuďom vo zvláštnej tiesni.

Cirkev má pred sebou veľké dielo milosrdenstva. Charitatívna činnosť bola vždy spojená so životom cirkvi v Poľsku. Teraz boli vytvorené naozaj neobmedzené možnosti charitatívnej činnosti, lenže medzery 40 rokov bez oficiálnej, verejnej činnosti sa nedajú vyplniť naraz. Cirkevné charita sa bude iste rozvíjať, ale postupne, ako sa budú školiť odborné sily a získavať materiálny podklad a finančné prostriedky. Tie majú plynúť z kostolných zbierok, darov, odkazov tuzemských i zahraničných, verejných zbierok, subvencií a dotácií od inštitúcií i zahraničných, príjmov cirkevných inštitúcií a tiež z hospodárskej činnosti Poľskej a diecéznych charít.

Stavebné možnosti cirkvi boli upravené už nariadením predsedu rady ministrov v roku 1981. Významnejšie články tohto nariadenia teraz nadobudli hodnotu zákona. Takže cirkev ako právnická osoba má právo realizovať cirkevné a sakrálne investície a vlastniť i budovať konfesijné cintoríny. Plány diecéz a reholí však majú byť včlenené do národného sociálno-ekonomického plánu. Za poskytnutie štátnej pôdy na katechetické učebne alebo charitatívne ústavy na trvalé užívanie sa nebude platiť.

Kultúra a hromadné oznamovacie prostriedky majú veľmi dôležitú úlohu vo výchovnom procese. Kultúra nemôže chýbať pri náboženskom rozvíjaní človeka. Cirkev v Poľsku vždy oceňovala hodnotu kultúry v živote a výchove zvlášť mladých ľudí. O tom svedčia každoročné Týždne kresťanskej kultúry, ktoré organizujú jednotlivé diecézy v mnohých našich mestách, a to nielen vojvodských. Iba organizatori by mohli rozprávať, koľko ťažkostí museli prekonávať od získavania papiera na tlač programov cez starosti so získávaním miestností /nie vždy mohol kostol zastúpiť divadelnú sálu, ktorá bola pre kresťanskú kultúru nedosiadateľná/ až po cenzurovanie programov, hoci určených len pre kostol. Tu sa patrí vyzdať česť všetkým, ktorí v dobách pre kultúru ťažkých našli pre ňu miesto v rámci cirkvi.

Všetky právnické osoby majú právo vydávať periodickú tlač, knihy a inú tlač, zakladať a vlastniť vydavateľstvá a tlačiarenské závody. Na tento účel môžu dostávať zo zahraničia pre vlastnú potrebu stroje, zariadenia a tlačiarenské materiály i papier. Môžu vykonávať vlastnú kolportáž alebo využívať iné kolportážne siete.

Cirkev nielen môže, ale má právo vysielat' sv. omšu v hromadných oznamovacích prostriedkoch. Spôsob realizácie však treba dohodnúť s Výborom pre rozhlas a televíziu. Ešte viac - cirkev môže zakladať vlastné rozhlasové a televízne stanice.

V terajšej ekonomickej situácii došlo k prelomu do štátneho monopolu v oblasti divadla a filmu. Vznikajú súkromné ateliéry, aj cirkev má v tej veci slobodu. Všetky právnické osoby, dokonca i malá farnosť, môžu prevádzkovať vlastné divadlo alebo kino, vyrábať

filmy alebo iné audiovizuálne prostriedky. Môžu ich tiež sami predávať. Nie je na to potrebné špeciálne povolenie, stačí informovať o úmysle a vykonávaní takej činnosti štátny orgán, ktorý je príslušný dať povolenie a oprávnenie. Jediné zásadné obmedzenie spočíva v tom, že takáto činnosť v cirkvi má slúžiť nábožensko-mravným cieľom v oblasti kultúry.

Tak sa poľská cirkev ocitá pred veľkou úlohou - vstúpiť do hromadných oznamovacích prostriedkov a využívať ich na nábožensko-výchovné ciele. Na to bude potrebné angažovať katolíckych laikov, kvalifikovaných pre to nielen odborne, ale i nábožensky. Myslím, že za túto oblasť budú musieť vziať zodpovednosť skôr laici než duchovní. V súvislosti s kultúrou treba ešte pripomenúť, že cirkev môže mať vlastné knižnice, a to i pre verejnosť, vlastné archívy a múzeá.

Je jasné, že všetka činnosť každej právnickej osoby potrebuje určitý, viac alebo menej veľký materiálny podklad. S uvedenou činnosťou by sa nedalo ani čiastočne začať bez určitej materiálnej základne. Nemôže nás teda prekvapiť, že do prejednávania cirkevných záležitostí boli zahrnuté predpisy o majetkových záležitostiach cirkevných právnických osôb. Zákon priznáva cirkvi a jej právnickým osobám právo nadobúdať, vlastniť a strácať majetok movitý i nemovitý a iné práva. Cirkev má tiež právo spravovať svoj majetok.

Doteraz museli všetky darovania nemovitostí, zmluvy na dožitie a odkazy na cirkevné účely dostať najskôr schválenie správnych úradov. Teraz sa také schválenie nevyžaduje. Cirkevné právnické osoby môžu tiež uzatvárať notárske zmluvy o dedičstve, darovaní, odkaze alebo dožití. Obširne daňové predpisy potvrdzujú dodatočné oslobodenie a úľavy na daniach a clách. Majetok a príjmy cirkevných právnických osôb podliehajú všeobecným daňovým predpisom. Boli zavedené a vlastne potvrdené dodatočné zľavy a oslobodenia od daní a ciel. Týka sa to zvlášť dôchodkov určených na kultové ciele a charitatívnu činnosť cirkvi. Na tieto účely možno konať zbierky i mimo cirkevného terénu. Možno tiež zakladať cirkevné fundácie.

Štvrtá časť obsahuje prechodné a záverečné predpisy, ako je to pri zákonoch obvyklé. Je krátka a stručná. Vzhľadom na špecificiku vzťahov medzi cirkvou a štátom v období 40 povojnových rokov obsahuje veľmi veľa zvláštnych ustanovení, týkajúcich sa najmä majetkových záležitostí. Od doby záborov zostali niektoré majetkové záležitosti medzi štátom a cirkvou neupravené. Úprava bola ohlásená v konkordáte v roku 1925, nebola však do vypuknutia vojny vykonaná. Majetkové spory a konflikty sa v povojnovom období ešte rozmnožili vďaka znárodňovacím zákonom, predpisom o majetku mŕtvej ruky a zrušení cirkevných fundácií, s čím bolo spojené prevzatie majetku do štátnej pokladne. Veľké množstvo budov a nemovitostí, najmä reholných, bolo zoštátnené a odobraté doterajším vlastníkom. Niekedy došlo k zoštátneniu a ponechaniu v užívaní cirkvi. Tieto, ako všetky majetkové záležitosti sú spleťté a vyžadujú veľmi podrobné spracovanie, čo presahuje rámec tejto informácie.

Vcelku sa dá povedať, že predpisy smerujú k úprave tých vecí. Bola prijatá zásada, že nemovitosti a ich súčasti, ktoré sú v držbe cirkevných právnických osôb, stávajú sa mocou práva ich vlastníctvom, ak im boli predtým vyvlastnené. Je i možnosť získať nemovitosti zoštátnené a nenachádzajúce sa v držbe cirkvi, z určitých titulov v zákone vymenovaných. Tieto úpravy má vykonávať Majetková komisia, zložená z predstaviteľov Úradu pre vyznania a Sekretariátu poľského episkopátu. Úprava môže spočívať v navrátení nemovitosti, pridelení náhradnej nemovitosti alebo v priznaní odškodnenia.

Pokiaľ ide o pridelenie miestností podľa predpisov o zvláštnom prenájme štátnym, politickým, závodným, družstevným a spoločenským organizáciám v nemovitostiach patriacich cirkevným právnickým osobám, stratia platnosť dva roky odo dňa, kedy začne platiť zákon.

K určitej zmene došlo v doteraz záväzných štátnych predpisoch o uzatváraní cirkevných sobášov. V roku 1945 bolo zavedené svetské právo o občianskom stave, ktoré nariadilo občianske sobáše. Cirkevný sobáš bol považovaný za súkromnú záležitosť manželov. V roku 1958 bol vydaný zákaz, pod hrozbou trestu, uzavrieť cirkevný sobáš pred občianskym. Teraz je tento zákaz odvolaný. /.../

Na záver možno povedať, že cirkev v PĽR nezískala privilegované postavenie. Získala a znovu nadobudla práva, ktoré jej zabezpečuje ústava a medzinárodné dohody podpísané naším štátom. /.../

/Podstatný výťah z článku od Bronislava Fideliusa,
Tygodnik powszechny č. 26 z 25. júna 1989/

PREJAV ALEXANDRA SOLŽENICYNNA PRI PREVZATÍ TEMPLETONOVEJ CENY 10.5.1983

Spomínam si, ako som ešte ako malý chlapec pred polstoročím počúval starších ľudí vysvetľovať všetky tie hrôzy, ktoré vtedy zachvátili Rusko: "To všetko sa stalo preto, lebo ľudia zabudli na Boha."

Od tých čias sa skoro päťdesiat rokov zaoberám dejinami našej revolúcie. Prečítal som stovky kníh, zhromaždil stovky osobných svedectiev vrátane osemzväzkového vlastného, len aby som odstránil niečo z tých sutín, ktoré tu zanechala oná kataklizma. /Rusky asi potopa; prenesene: prenikavá pohroma v prírode, v spoločnosti./ Keby som bol však dnes vyzvaný, aby som čo najstručnejšie vyjadril hlavné príčiny tejto ničivej revolúcie, ktorej padlo z môjho národa za obeť 60 miliónov ľudí, nevedel by som to vystihnúť lepšie a preto by som opakoval. "To všetko sa stalo preto, lebo ľudia zabudli na Boha."

Udalostiam Ruskej revolúcie možno už dnes na sklonku storočia rozumieť v kontexte čohosi, čo existuje i v ostatnom svete. Je to proces univerzálneho významu. Keby som mal určiť základný rys XX. storočia ako celku, opäť by som nenašiel presnejšie a priliehavejšie vyjadrenie, ako: "Ľudia zabudli na Boha." Determinujúcim činiteľom všetkých veľkých zločinov tohoto storočia je úpadok ľudského vedomia, zbaveného transcendentálnej dimenzie. Prvým z nich bola prvá svetová vojna. I mnohým dnešným neduhom predchádzajú cesty, ktoré možno spätne vysledovať až k nej. Spomienka na túto vojnu sa už asi vytratila, bola to však vojna, kedy Európa, kypiaci bohatstvom a hojnosťou podlomila v sebaničivom krči svoju vlastnú moc na celé storočia, ak nie navždy. Jediným možným vysvetlením tejto vojny je zatemnenie mysli vedúcich predstaviteľov, spôsobené stratou vedomia Najvyššej moci. Len bezbožná žiadostivosť mohla priviesť okázale kresťanský svet k použitiu bojových plynov, zbraní, vymykajúcich sa evidentne medziam ľudskosti.

Podobný defekt vedomia, pozbaveného akéhokoľvek božského rozmeru sa prejavil po 2. svetovej vojne, kedy Západ podľahol diabolskému pokušeniu "nukleárneho dáždika". Takpovediac: "Odložme všetky starosti, zbavme mládež jej povinností a záväzkov, vykašlime sa na vlastnú obranu /nehovoriac o obrane druhých/, zapchajme si uši, nech nepočujeme stonanie z Východu a žíme namiesto toho v honbe za šťastím. Ak budeme ohrození, ochráni nás jadrové zbrane. Ak nebudeme, nech si svet robí, čo chce!"

Pôvodcom žalostného stavu, v ktorom sa dnes ocitá Západ, je osudný omyl: viera, že tým najdôležitejším sú jadrové zbrane; zatiaľ čo v skutočnosti obrana je záležitosťou statočných srdc a devných charakterov.

Iba strata onej vyššej inštitúcie, ktorá pochádza od Boha, umožnila, aby Západ po 1. svetovej vojne s kludom prijal predlžovanú agóniu Ruska, keď bolo hordami kanibalov trhané na kusy, alebo podobné rozbíjanie Európy po 2. svetovej vojne. Západ nepostrehol, že to bol začiatok zdĺhavého procesu, ktorý znamenal pohromu pre celý svet; dokonca tomu procesu ďalekosiahle pomáhal. Len jediný raz v tomto storočí sa vzchopil, a to v boji proti Hitlerovi. Ale ovocie tohto víťazstva je už dávno premárnené. Tvárou v tvár kanibalizmu objavil náš bezbožný vek dokonalé anestetikum: obchodovanie. Také sú žalostné výšiny súčasnej múdrosťi.

Dnešný svet dosiahol stav, nad ktorým by minulosť zvolala: "Toto je vek apokalypsy!" Napriek tomu sme v takomto svete vyrástli, zvykli si naň a dokonca sa v ňom cítime ako doma.

Dostojevský varoval: "Môžu nastať závažné udalosti a zastihnúť nás intelektuálne nepripravených." A práve toto sa stalo. Prorokoval, že svet bude spasený až po tom, čo ho ovládne duch zla. Či bude spasený, to až potom uvidíme. Bude to záležať od nášho svedomia, od duchovnej pripravenosti, od individuálnych a spoločných postojov tvárou v tvár katastrofám. Ale to, že sa duch zla preháňa všetkými kontinentami ako tornádo, to sa už stalo.

Už sme svedkami automatickej a svojvoľnej devastácie sveta. Celé XX. storočie je už vtiahnuté do víru ateizmu a sebadeštrukcie. Tento skok do priepasti má už nesporný globálny aspekt - a to nezávisle od politických systémov, od úrovne hospodárskeho alebo kultúrneho rozvoja, od národných zvláštností. A súčasná Európa, zdanlivo tak nepodobná Rusku z roku 1913, je dnes na pokraji rovnakého zrútenia sa, i keď k nemu došlo možno inými cestami. Rôzne časti sveta sa uberali rozličnými cestami, dnes sa však približujú k prahu spoločného zosuvu..

V minulosti Rusko poznalo časy, kedy spoločným ideálom nebola moc bohatstva ani materiálny úspech, ale zbožný život. Rusko vtedy do seba vstrebávalo ortodoxné /pravoslávne/ kresťanstvo verné Cirkvi prvých storočí. Pravoslávie dokázalo uchrániť svoj ľud aj pod jarmom cudzej nadvlády, trvajúcej dlhšie než 200 rokov. V rovnakom čase odrazilo i nájazdy križiakov. V priebehu storočí zrástlo s osobnosťou nášho ľudu, stalo sa súčasťou jeho myslenia, utváralo jeho každodennosti, jeho pracovný rytmus, určovalo hodnoty jeho podnikania, organizovalo plynutie týždňa i roku. Viera sa stala tvárnou i jednotiacou silou národa.

V 17. storočí bolo však ruské pravoslávie závažne oslabené neblahým vnútorným rozkolom. V 18. storočí otriasli krajinou premeny prevádzané násilne cárom Petrom, ktoré priali hospodárskemu podnikaniu, organizácii štátu a vojska na úkor náboženského ducha a národného života. Spolu s týmto jednostranným petrovským osvietením pocítilo Rusko prvý dotyk sekularizácie, zosvetštenia. Jeho pozvolna pôsobiaci jed prenikol v 19. storočí vzdelanými vrstvami národa a otvoril tak cestu marxizmu. V epoche revolučnej potom ruskí vzdelanci vieru prakticky stratili a táto strata ohrozila i široké vrstvy národa.

Bol to zase Dostojevský, ktorý si vzal poučenie z francúzskej revolúcie a hlavne z jej nenávisti k Cirkvi; zistil, že revolúcia musí nutne začať ateizmom. Je to úplná pravda. Svet však doposiaľ nepoznal bezbožnosť tak organizovanú, militarizovanú a dôsledne zlovôľnu, ako ju hlása marxizmus. Vo filozofickom systéme Marxa a Lenina a v jadre ich psychológie je nenávisť k Bohu základnou hnacou silou, fundamentálnejšou, než všetky ich požiadavky politické a ekonomické. Militantný ateizmus v komunistickej politike nie je niečím okrajovým alebo náhodným; naopak, je ich stredovou osou. Aby mohol komunizmus uskutočniť svoje diabolské ciele, potrebuje ovládnuť obyvateľstvo, zbavené náboženského a národného cítenia. Preto rozbíja vieru a národnosť. Obidva tieto ciele komunisti otvorene hlásajú a s nie menšou otvorenosťou ich prakticky i presadzujú. Do akej miery sa usiluje ateistický svet o zničenie náboženstva, do akej miery mu leží v žalúdku, to dokazuje celá sieť intríg okolo nedávneho pokusu zavraždiť pápeža.

Dvadsiate roky v ZSSR sú svedkami nekonečného radu obetí a mučeníkov z radov pravoslávneho kňazstva. Dvaja metropolití boli zastrelení. Jeden z nich bol pred tým zvolený ľudovým hlasovaním svojej diecézy - totiž petrohradský Venjamin. Patriarcha Tichon sa dostal do rúk Čeky /GPU/ a potom umrel za podivných okolností. Zmizol celý rad biskupov a arcibiskupov. Desaťtisíce kňazov, rehoľníc a rehoľníkov, násilím nútených zaprieť slovo Božie, bolo umučených; strieľaných v pivniciach, posielaných do lágrov, vyhadzovaných v pokročilom veku na dlažbu bez prístrešia, bez jedla. Všetci títo kresťanskí mučeníci kráčali na smrť pre vieru vzpriamení. Odpadlíkov bolo medzi nimi málo.

Desiatkam miliónov laikov bol znemožnený prístup do chrámov. Mali zakázané viesť svoje deti k viere. Veriaci rodičia boli násilne odlučovaní od detí a zatváraní, zatiaľčo deti boli odvádzané od viery hrozbou a lžou. Možno dodať, že nezmyselná deštrukcia ruského poľnohospodárstva v tridsiatych rokoch /tzv. roskulačovanie a kolektivizácia/, ktorá nevedla k žiadnemu ekonomickému zisku a pri ktorej došlo o život 15 miliónov roľníkov, bola sprevádzaná s takou krutosťou predovšetkým a práve preto, aby bol rozbitý náš národný životný štýl a aby bolo z rad roľníctva vymetené náboženstvo. Rovnaká duchovná perverzita ovládla brutálne súostrovie Gulag, kde boli ľudia nabádaní k prežitiu na úkor iných.

Len rozumu zbavení ateisti mohli vymyslieť nehoráznosti, plánované dnes v ZSSR a znetvorujúce zem: ruský sever má byť zatopený, tok severných riek obrátený, život Arktického oceánu zničený, vody odvedené na juh, do krajín už predtým devastovaných rovnako šíalenými "stavbami komunizmu".

V dobe, keď bolo treba sústrediť sily k boju proti Hitlerovi, Stalin cynicky zaujal postoj priateľstva k Cirkvi. Zdanie, vyvolané touto podvodnou hrou, v ktorej donedávna pokračoval pomocou všelijakých aranžovaných pohľadov i Brežnev, je na Západe bohužiaľ ľahkovážne prijímané. O tom, ako je komunizmus pevne prepojený s nenávisťou k náboženstvu, však svedčí prípad najliberálnejšieho predáka, Chruščova: i keď podnikol významné kroky k rozšíreniu slobody, znovu rozduchal leninskú protináboženskú posadlosť.

Je tu však niečo, s čím nepočítali: v zemi, kde sú chrámy zrovnávané so zemou, kde víťazí ateizmus, triumfuje už po dve tretiny storočia, kde je kňazstvo pokorované a zbavované akejkoľvek nezávislosti, kde to, čo ešte zostalo Cirkvi ako inštitúcii, je tolerované iba kvôli propagande adresovanej Západu, kde ešte dnes sú ľudia posielaní do lágrov pre svoju vieru - a pokiaľ sa tam trebárs počas veľkonočných sviatkov spoločne modlia, sú zatváraní do korekcií - v tejto zemi pod komunistickým parným valcom prežíva kresťanská tradícia!

Je pravda, že milióny našich krajanov sú skorumpovaní a duchovne vyprázdnení oficiálne vnucovaným ateizmom; a napriek tomu sú tam ešte milióny veriacich. Iba vonkajší tlak im bráni v seba vyjadrovaní. Ale ako to býva v časoch protivenstiev a prenasledovaní, i v mojej zemi dosiahlo vedomie Boha veľkú hĺbku a naliehavosť.

Práve tu môžeme vidieť zásvit nádeje: akokoľvek sa ježia tanky s raketami, nie je mu dané potrieť kresťanstvo.

I keď Západ musí zakúsiť nápor komunizmu, náboženstvo zostáva slobodné. I na Západe viedol dejinný vývoj k tomu, že náboženské vedomie sa tu vytráca. Tu taktiež došlo k neblahému rozkolu, ku krvavým náboženským vojnám, i tu vládla nenávisť a zášť. Možno ani nie je treba dokazovať, že od neskorého stredoveku je Západ zaplavený náporom postupujúceho zosvetštenia. Toto postupné podlamovanie sily zvnútra ohrozuje vieru možno ešte nebezpečnejšie, ako násilné útoky na náboženstvo zvonka.

Eróziou, postupujúcou nebadane v priebehu desiatok rokov, prestal byť na Západe zmysel života niečím viac, než honbou za "šťastím". Tento cieľ

je dokonca slávnostne garantovaný zákonmi. Pojmy dobra a zla sú pritom už po niekoľko storočí znevažované a vykazované z bežného života. Nahradilo ich politické alebo triedne poňatie efemérnych hodnôt. Dovoľávať sa večných právd alebo poukazovať na to, že zlo sa udomácní najskôr v jednotlivých ľudských srdciach a potom až sa usadí v politickom živote, to už dnes vyvoláva rozpaky. A napriek tomu sa tu nepokladá za hanebnosť, ak sa dnes ustupuje integrálnemu zlu. Ak posudzujem podľa ustavičného rúcania všelijakých koncesíí, uzatváraných pred očami nášho pokolenia, ženie sa Západ neodvratne po šikmej ploche do priepasti. Západná spoločnosť stráca stále viac svoju náboženskú podstatu, pretože slepo ponecháva mladú generáciu na pospas ateizmu. Je snáď treba ďalšie dôkazy bezbožnosti, ak je po celých Spojených štátoch, údajne jednej z najzbožnejších zemí sveta, premietaný rúhavý film o Ježišovi? Alebo ak tam uverejní renomovaná denná tlač nehanebnú karikatúru Panny Márie?

Ak sú však "vonkajšie" práva takmer neobmedzené, prečo by mal človek vynakladať "vnútorné" úsilie na to, aby sa vystríhal nešľachetných činov?

Alebo prečo by sa mal zdržať rozniecovania nenávisti, nech už je jej dôvod masový, triedny, ideologický alebo akýkoľvek iný? Táto nenávisť dnes otravuje mnoho duší. Ateistickí učitelia na Západe vychovávajú dnes mladé pokolenie v duchu nenávisti k vlastnej spoločnosti. Pre samú kritiku a reptanie sa zabúda, že nedostatky kapitalizmu vlastne predstavujú základné kazy ľudskej prirodzenosti, zbavenej obmedzení práve tak, ako sú bez obmedzovania uplatňované všelijaké ľudské práva.

Zabúda sa, že v komunizme /ktorý zakrúti krk všetkým umierneným socialistom, ktorí sú nestabilní/ sa tie isté kazy stanú úplne bezuzdnými u každého, kto zaujme iba trochu vyššie postavenie a že je tam komukoľvek inému dopriata "rovnosť" v bezcitnom otroctve. Toto rozniecovanie nenávisti sa dnes stáva charakteristickým rysom slobodného sveta. Je to vskutku paradoxné: čím širšie sú osobné slobody, čím vyššia úroveň blahobytu alebo dokonca nadbytku, tým zarytejšia je táto slepá nenávisť. Súčasný vývoj na Západe je príkladom, ktorý dokazuje, že spásu človeka nemožno dosiahnuť rozmnožovaním hmotných statkov alebo hromadením peňazí. Táto neuhastiteľná nenávisť zachvacuje všetko živé, život sám s jeho farbami, zvukmi a tvarmi, ba i ľudské telo. Rozhorčené umenie XX. storočia je živé touto nepekňou nenávisťou, i keď umenie bez lásky je neplodné. Na Východe umenie upadlo, pretože bolo zrazené a zneuctené; ale na Západe je jeho úpadok dobrovoľný. Je to zosuv do dômyselne pripraveného podnikania, kedy umelec sám stavia sa na miesto Boha, miesto aby sa pokúšal vystihnúť Boží zámer.

A opäť rovnaký výsledok na Západe i na Východe vyplýva z celosvetového procesu a z tejto príčiny: ľudia zabudli na Boha.

Proti náporu celosvetového ateizmu sú veriaci nejednotní a často zmätení. Predsa len by kresťanskému /skôr už pokresťanskému/ svetu prospelo, keby sa poučil príkladom Ďalekého Východu. Nedávno som mal možnosť vidieť v slobodnej Číne a Japonsku, ako cez zjavne menšiu určitosť náboženských predstáv a cez nestenčenú "slobodu" úplne zrovnateľnú s tou západnou si spoločnosť a mladá generácia uchovali etický zmysel v omnoho vyššej miere, než je tomu na Západe, a ako sú omnoho menej zasiahnuté deštruktívou sekularizácie.

Čo možno povedať o nedostatku jednoty medzi rôznymi náboženstvami, ak je rozdrobené samo kresťanstvo? V poslednej dobe podnikajú hlavné kresťanské Cirkvi isté kroky k uzmierneniu, jednajú však príliš pomaly, pretože svet zaniká stokrát rýchlejšie. Nikto iste nečaká, že by Cirkvi odložili svoje vierouky alebo že by ich revidovali; možno však očakávať, že vytvoria spoločnú frontu proti ateizmu. I v tomto smere však jednajú príliš pomaly.

Existuje tiež organizované hnutie za zjednotenie Cirkví, poskytuje však čudný pohľad. Zdá sa, že Svetová rada Cirkví sa príliš stará o zrevolucionizovanie Tretieho sveta, zato však je hluchá a slepá voči potieraniu náboženstva tam, kde sa uskutočňuje najdôslednejšie, totiž v ZSSR.

Tieto skutočnosti nemožno nevidieť. Značí to azda, že sa považuje za vhodné a účelné to nevidieť a neangažovať sa? Ak je tomu tak, čo potom ostane z kresťanstva?

S najväčším poľutovaním musím tu spomenúť čosi, čo nemôžem prejsť mlčaním. Môj predchodca, ktorý tu pred rokom obdržal Vašu cenu, poskytol práve v tom čase, keď sa rozhodovalo o jej udelení, verejnú podporu komunistickým ľuďom svojím poľutovaniashodným vyhlásením, že v ZSSR nebadal žiadne prenasledovanie náboženstva. Pri vedomí toho, koľkí boli nivočení alebo sú dodnes utlačovaní, nech mu je Boh sudcom.

Je stále zrejmejšie, že napriek dômyselným politickým manévrom sa slučka na krku celého sveta zatahuje - s každým desaťročím tesnejšie a beznádejnejšie. A že pre nikoho niet východiska. Neexistuje riešenie nukleárne ani politické ani ekonomické. Áno, tak sa veci majú.

Možno, že pri perspektíve katakliziem celosvetového dosahu sa zdá nevhodné pripomínať, že prvotný kľúč k nášmu bytiu alebo nebytiu spočíva v srdci každého človeka: v tom, či dá prednosť konkrétnemu dobru alebo zlu. Napriek tomu je to pravda platná aj dnes. A je to ten najspoločnejší kľúč. Rôzne sociálne teórie, kedysi tak slubne vyzerajúce, zaviedli nás do slepej uličky a zbankrotovali. Od ľudí slobodného Západu azda možno oprávnené očakávať, že konečne pochopia, že aj v ich svete je mnoho nepravostí dobrovoľne trpených a živených. A že sa nenechajú tak ľahko balamutiť ľžou.

Všetky pokusy nájsť cestu z biedy súčasného sveta zostanú jalové, ak neobrátime svoju pozornosť pokorne k Stvoriteľovi všetkého. Niet inej cesty, neexistuje žiadny osvetlený východ. Prostriedky, ktoré nám ostali pre takú úlohu, sú nedostatočné. Predovšetkým musíme vedieť rozoznať spustošenie spôsobené nie akousi vonkajšou silou, nie triednymi alebo národnými nepriateľmi, ale to, ktoré je vo vnútri každého z nás, vnútri každého spoločenstva. A najmä v spoločnosti slobodnej a vysoko rozvinutej, lebo tam si za všetko môžeme sami. To my sami svojím každodenným bezmyšlienkovitým sebecťvom ťahujeme tú slučku. Položme si otázky: nie sú ideály, ktoré si stanovilo naše storočie, falošné? Nenechali sme si pokaziť jazyk tou dôvtipnou módnou terminológiou, ktorou sa nám ponúkajú povrchné lieky proti každej ťažkosti? Mali by sme ich podrobiť jasnozrivej revízii v každom odbore ľudského jednanja, pokiaľ je čas. Riešenie našej krízy nenájde na vyšľapaných cestách konvenčného uvažovania.

Náplňou nášho života nie je honba za materiálnym úspechom, ale dosahovanie hodnôt, duchovný rast. Celá naša pozemská existencia je iba prechodným úsekom na vzostupe k čomusi vyššiemu. Nesmieme pokrívkať a padat, ani neplodne váhať stále na rovnakej priečke rebríka. Samotné zákonitosti hmotného sveta nevysvetlia náš život a nedajú mu smer. Zákony fyziky ani fyziológie nikdy nevystihnú spôsob, ktorým sa Stvoriteľ podieľa každodenne na živote každého z nás, a tak nám poskytuje životnú energiu. Bez tejto jeho podpory by sme zomreli. Aj v živote celej našej planéty pôsobí Duch Boží s nie menšou silou. Toto by sme mali pochopiť v tejto ťažkej a temnej hodine.

Namiesto klamných nádejí posledných dvoch storočí, ktoré urobili z ľudského individua niečo bezvýznamného a priviedli ľudstvo na pokraj nukleárnej alebo inej skazy, môžeme iba odhodlane siahnúť po laskavej ruke Božej, od ktorej sme sa tak sebavedome a ukvapene odtiahli. Ak to urobíme, uvidia naše oči všetky poblúdenia nešťastného XX. storočia a naše ruky budú vedené k jeho náprave. Niet nič iného, čoho by sme sa mohli pridržať pri súčasnom zosuve, nikto z osvietených mysliteľov nám nemá čo ponúknuť. Všetky svetadiely sa ocitli vo víchrici. Avšak práve v takých skúškach sa prejavujú najvyššie dary ľudského ducha. Ak zanikneme a stratíme tento svet, bude to iba naša vina.